

WILLEM BLAEU STUDERTE UNDER ASTRONOMEN TYCHO BRAHE OG VAR INSTRUMENT- OG GLOBUSMAKER, KARTOGRAF, TRYKKER OG KARTUTGIVER. DETTE KOBBERSTIKKET ER GJENGITT I SØNNEN JAN BLAEUS VERK *ATLAS MAIOR*, 1662

Forord

NORD

Se oftere mot nord. Gå mot vinden, du får rødere kinn.
 Finn den ulendte stien. Hold den.
 Den er kortere.
 Nord er best.
 Vinterens flammehimmel, sommer-
 nattens solmirakel.
 Gå mot vinden. Klyv berg.
 Se mot nord.
 Oftere.
 Det er langt dette landet.
 Det meste er nord.

Oppfordringen i Rolf Jacobsens dikt «Nord» fra samlingen *Nattåpent* (1985), gir en grunntone for denne antologien og for utstillingen *Kompassrosen – orientering mot nord*. Kompassrosens store og vakre liljepil peker nordover.

Menneskene har til alle tider seilt i vind og vær opp mot fremmede kyster og til verdens utkanter på jakt etter nytt territorium, rike naturressurser og

ny viten. Ved hjelp av kart og kompass har sjøfolk navigert etter stjernene. Nordstjernen har stått som et trofast orienteringspunkt over den geografiske nordpol. Kunnskapen om teknikk og geografi har utviklet seg, det er et langt sprang fra 16- og 1700-tallets sjøkart til vår tids digitale geografiske informasjonssystemer (GIS).

Kart endres stadig for å stemme bedre overens med samtidens forståelse av det de skal representere: terreng, grenselinjer, naturressurser, kystlinjer og så videre. Et kart er på mange måter en ferskvare, det oppleves som mest meningsfylt og sant i sin egen samtid, det er konstruert ut ifra et virkelighetsbilde farget av tid og kulturkrets. Derfor gir kart oss også viktig kunnskap om den tid de ble til i. Det er imidlertid ikke bare som nyttegenstander at kartene spiller sin samtid, de er også preget av tidens sans for skaperglede, stolte håndverkstradisjoner og ønske om å imponere visuelt. Sett med våre moderne øyne har mange håndtegnede og trykte kart kvaliteter som kunstverk. For å kunne lese gamle og nye kart, trenger

vi kunnskap. I utstillingen og i denne antologien ønsker vi å formidle viten som bidrar til bedre forståelse av kartene og tidsbildene de inneholder. Vi har engasjert fagfolk fra ulike disipliner som arbeider i og utenfor Nasjonalbiblioteket: historikere, naturvitere, samfunnsvitere og humanister til å sette et fokus på nordområdene. Disse geografiske områdene har i de siste årene vært en viktig satsing i Nasjonalbibliotekets digitale tilgjengeliggjøring av materiale.

Om den poetiske inspirasjonen har vært diktet «Nord», har Nasjonalbibliotekets rike samling av blant annet kart, bøker, film, musikk, brosjyrer, håndskrifter og bilder gitt arbeidet gnist og glede.

Velkommen til å se – og til å lese.

VIGDIS MOE SKARSTEIN
 NASJONALBIBLIOTEKAR

BENEDICTE GAMBORG BRISÅ
 BENTE LAVOLD
 REDAKTØRER